

სახისმეტყველებითი ასპექტები
„წმ. კონსტანტი კახის წამებაში“

„წმ. კონსტანტი კახის წამების“ სახისმეტყველების საფუძველი სათაურიდანვე იწყება. თხზულების სრული სათაური, ფაქტობრივად, მოკლე ანოტაციაა: „ცხორებად და წამებად წმიდისა მოწამისა კონსტანტისი ქართველისადა, რომელი იწამა ბაბილონელთა მეფისა ჯაფარის მიერ“.¹ ეს სათაური თხზულების ძირითად სიუჟეტსაც მიუთითებს და მასში ასახულ ამბავსაც მოკლედ გვაცნობს. კერძოდ, წმ. კონსტანტის წამებამდე და მის შესახებ ჰაგიოგრაფიული თხზულების დაწერამდე ქართულ ჰაგიოგრაფიაში ასახულ მოწამეთა ნაწილი წარმოშობით არაქართველი იყო: წმ. შუშანიკი, წმ. ევსტათი მცხეთელი, წმ. აბო ტფილელი; ავტორმა სათაურშივე საგანგებოდ სიხარულით აღნიშნა, რომ წმ. კონსტანტი ქართველია. ამიტომ მისი თავდადება ქრისტიანობისათვის სხვა ქართველებისათვის მაგალითი უნდა გახდეს. სათაურში ისიცაა ნათქვამი, რომ თხზულება ჰაგიოგრაფიის ორივე მიმართულების – წამებისა და ცხოვრების შეზავებაა: „ცხორებადა და წამებად“, ხოლო კონსტანტი უკვე კანონიზებული წმინდანია.

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, დასაბეჭდად მოამზადეს ილ. აბულაძემ, ლ. ათანელიშვილმა, ნ. გოგუაძემ, ლ. ქაჯაიამ, ც. ქურციკიძემ და ც. ჯღამაიამ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბილისი, 1963-1964, გვ. 165.

თხზულებაში წმ. კონსტანტის წამებულად ქცევამდე მისი ცხოვრების ქრისტიანული წესი და ლიტურგიული ცნობიერების კვალობაზე ცხოვრებაა აღწერილი, რომელიც წამებით სრულდება, ამიტომაც უწოდა მას ავტორმა „ცხოვრება და წამება“.

თხზულების ჟანრობრივი რაობის შესახებ კორნელი კეკელიძემ აღნიშნა, რომ მასში დაცულია ყველა ის ნორმა, რასაც ჰაგიოგრაფიული ჟანრის მწერლობა მოითხოვს. ივ. ჯავახიშვილმა თხზულებაში აღწერილი ამბების ისტორიული ღირებულება განსაზღვრა და სანდოობა აღნიშნა: „ეს თხზულება უტყუარს ცნობებს შეიცავს და ნდობის ღირსია“.¹ ყოველივე ეს მოწმობს, რომ თხზულება ჰაგიოგრაფიულია და, როგორც ყოველი ჰაგიოგრაფიული თხზულება, ამავე დროს, ისტორიული ღირებულებისაცაა, რადგან მასში IX საუკუნის საქართველოს პოლიტიკურ-იდეოლოგიური, სოციალური, კულტურული ვითარება აისახა.

თხზულებაში ასახული ეპოქა, ავტორი, დაწერის თარიღი. თხზულების ავტორი დასაწყისში უთითებს, თუ რა მიზნით დაწერა ეს ნაწარმოები და, საზოგადოდ, წარმოაჩინა ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებს რა მიზანდასახულობა ახასიათებთ. „მეფენი მის ჟამისანი“ მორწმუნეებს ქრისტეს რჯულისაგან განდგომას და მაჰმადიანობის მიღებას აძულებდნენ. სწორედ ამგვარ დროს გამოჩნდებოდნენ ქრისტიანები, რომლებიც, საღმრთო შურით აღჭურვილნი, მთელ ერს, მთელ საქრისტიანოს რჯულის დასაცავად მაგალითს აძლევდნენ და მისთვის ეწამებოდნენ კიდეც. კაცობრიობას რომ შემონახვოდა წმინდა მოწამეთა ღვაწლი და დამსახურება ქრისტიანული რელიგიის წინაშე, აღმოჩნდებოდნენ მწერალი-ჰაგიოგრაფი-

---

¹ ივანე ჯავახიშვილი, ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა (V-XVIII სს), თხზულებანი თორმეტ ტომად, VIII, თბ., 1977, გვ. 90

ბიც, რომლებიც საღმრთო შურით აღჭურვილთა მიბაძვად აღწერდნენ და შთამომავლობას უტოვებდნენ „აღსაბაძველად“. მომავალ თაობებს წინაპართა თავდადება, ღვაწლი, სარწმუნოების დასაცავად თავგანწირვა და მოწამედ აღსრულების ამბავი უნდა სცოდნოდა, რათა საჭიროებისას მასაც იგივე გაეკეთებინა და სულიერი სიმტკიცის ფასად რჯულისა და მამულისათვის თავი გაეწირა. ამ მიზეზის გამო წერს უცნობი ავტორი „წმ. კონსტანტის ცხორებასა და წამებას“. თხზულების ავტორმა ჰაგიოგრაფიული ჟანრის კვალობაზე აღნიშნა საკუთარი უძღურება: „მეცა არაღირსმან... აღვწერე ცხორებაჲ და წამებაჲ წმიდისა და ნეტარისა მოწამისა კონსტანტისი, რომელი იყო დღეთა ჩუენთა“;¹ თავის მხრივ, ამ ფრაზას ლიტერატურულ-ისტორიული ღირებულებაც აქვს, რადგან ჩანს, რომ ავტორი კონსტანტის თანამედროვე იყო, ხოლო წმ. კონსტანტი აწამეს „მეფობასა ღმრთის-მსახურისა თეოდორა დედოფლისა, რომელ-იგი მეუფებდა სამეფოსა ბერძენთასა, ვიდრე-იგი ყრმა-ლა იყო ძმ იგი მისი მიქაელ“.² ამ მხრივ ყურადღებას იქცევს თხზულების კომპოზიცია. მასში ჩართულია ბიზანტიის დედოფლის თეოდორას ეპისტოლე, რომელიც თხზულებაში ასახულ ამბავს ერთგვარად ავსებს, რადგან განსაზღვრავს წმ. კონსტანტის წამების მნიშვნელობასა და ბიზანტიის დამოკიდებულებას საქართველოსადმი, ამავე დროს, წარმოდგენას გვიქმნის ბიზანტია-საქართველოს, ბიზანტია-არაბეთის ურთიერთობაზე. ნათლად ჩანს, რომ ბიზანტიის დედოფალი იმპერიის პოლიტიკას აგრძელებს და საქართველოს თავისი პოლიტიკური გავლენის სფეროში აქ-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 165.

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 165

ცევს. ეს ის პერიოდია, როდესაც ბიზანტიაში ხატთა თაყვანისცემა უკვე აღდგენილია: დედოფალმა „განწმინდა საბერძნეთი ყოველი საცთურისა მისგან, რომელი იყო დღეთა ქმრისა მისისათა, ხატის ურწმუნობისა. და განამტკიცა ღუაწლი ბერძენთაჲ და მრავალნი ჭალაკნი აღამწნნა, რომელნი მოოჯრებულ იყვნეს აგარიანთა მიერ“.¹

საქართველოში არაბების ბატონობის დროს თბილისის ამირა საჰაკი წლების განმავლობაში ცდილობდა თბილისი ხალიფასაგან დამოუკიდებლად ემართა. 853 წელს აღ-მუთავაქილმა სომხეთში არაბების წინააღმდეგ მიმდინარე აჯანყების ჩასაქრობად ბულა თურქი გაგზავნა. აჯანყების ჩახშობის შემდეგ ბულამ თბილისისაკენ გაილაშქრა, საჰაკი დაამარცხა და მოკლა კიდევც. ეს ამბები „ქართლის ცხოვრებაშია“ აღწერილი და ატენის სიონის წარწერაც ამასვე მოწმობს. ამ საკითხის შესახებ ცნობილია უცხოური წყაროებიც, კერძოდ, არაბ ისტორიკოსთა თხზულებები.

თხზულებაში ასახულია ეპოქა, როდესაც ქართლს, საზოგადოდ, მთელ საქართველოს არაბები დაესხნენ თავს და ქვეყანა უდიდესი განსაცდელის წინაშე აღმოჩნდა. ესაა IX საუკუნის შუა წლები, კერძოდ, 853 წელი, როდესაც არაბთა ხალიფამ ბულა თურქის მეთაურობით საქართველოში ლაშქარი წარმოგზავნა. ამ დროს ქართლის დიდი ნაწილი და დედაქალაქი თბილისი ისედაც არაბთა ხელთ იყო. სწორედ ამდროინდელ ამბავს ასახავს ანონიმი ავტორის ჰაგიოგრაფიული თხზულება „წმ. კონსტანტის წამება“. ამიტომ მას საისტორიო მნიშვნელობაც ენიჭება, რადგან იგი IX საუკუნის საქართველოს პოლიტიკურ-სოციალურ, ეკონომიკურ და კულტურულ ვითარებას გვაცნობს. თხზულების დასასრულს ავ-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 165

ტორი ჰაგიოგრაფიული ჟანრისათვის დამახასიათებელი მეთოდით აღნიშნავს: „და ესე მრავლისაგან მცირედი აღიწერა სიმკნეთაგანი წმიდისა კონსტანტისი, რაათა იყოს თქუმული ესე შემოკლებულ და სრულ, რაათა არა იყოს შემაწუხებელ ნაკლულევანებითა, არცა ნამეტნავ განგრძობითა, სადიდებულად მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამჟნ“.¹ ეს მწერლის სტილია, ჰაგიოგრაფი მწერლის სტილური მახასიათებელი, რომელსაც ჰაგიოგრაფები ხშირად მიმართავენ. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ჰაგიოგრაფის დამოკიდებულება თხზულებაში ასახული ამბისადმი, რომელიც მისივე შეფასებით უნდა იყოს სრულყოფილი და ლაკონიური, რათა არც მისმა სიტყვამრავლობამ, არც მისმა სიტყვანაკლულობამ მკითხველი არ შეაწუხოს. ჰაგიოგრაფიის სტილი სიზუსტეს, ლაკონიურ თხრობას, სიტყვის მაქსიმალურად სიმბოლურ დატვირთვას მოითხოვს, რათა მკითხველს//მსმენელს შეაგრძნობინოს და შეაცნობინოს უმთავრესი: დაუსახოს გზა სულიერი სრულყოფისაკენ, ზეცათა მოქალაქობის მოპოვებისაკენ, განღმრთობისაკენ, შეუმსუბუქოს ტვირთი წამებისა და მოწამის გვირგვინით შემკულს დაუკვიდროს ადგილი „ნათელსა მას ზეშთა საუკუნეთასა“.

ქართლში ბულა თურქის ლაშქრობის დროს ტყვეთა შორის აღმოჩნდა 85 წლის კონსტანტი, ერისთავი, რომელიც ნაწარმოებში მოხსენიებულია როგორც კონსტანტი კახი: „რომელსა ეწოდა კახი სახელად მამეულისა მის ქუეყანისა“.² აქედან ჩანს, რომ იგი წარმოშობით კახეთიდან იყო. საინტე-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 170

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 165

რესოა ივ. ჯავახიშვილის მოსაზრება წმინდანის სახელის შესახებ, რადგან მას მიაჩნია, რომ კონსტანტი შემოკლებული სახელია, ხოლო ქართველ მოწამეს „ეწოდა კახაჲ სახელად მამულისა მის ქუეყანისა“, რის გამოც ფიქრობდა, რომ „მას ნათლობის სახელად საქრისტიანო კონსტანტინე რქმევია, ხოლო შინაურებში და ჩვეულებრივ მას ალბათ ძველს ქართულს, წარმართულს სახელს კახას ეძახდნენ“.¹ ცხადია, რომ კონსტანტი შემოკლებულია და კონსტანტინესაგან მიღებული სახელია. მაგრამ დასაზუსტებელია, რომ კახა // კახაჲ//კახი ტომის აღმნიშვნელი უნდა იყოს და არა წარმართული საკუთარი სახელი კახა, როგორც ამას ივანე ჯავახიშვილი ვარაუდობდა. თხზულების ავტორი წმ. კონსტანტის ქართველობას სათაურშივე აღნიშნავს, ხოლო მისი კახობა, როგორც ამას ზემოთ დამოწმებული ციტატა მიუთითებს, მამაკაპეული თვისტომობის აღსანიშნავად შემოაქვს.

ნეტარ კონსტანტის უყვარდა ეკლესია-მონასტრები და მღვდელ-მონაზვნები, უხვად გასცემდა მოწყალებას და „ზრდიდა მშვიერ-მწყურვალთ და ქვრივ-ობლებს“. არაბთა ამირა საჰაკს აფხაზეთის მეფე უჭერდა მხარს; სამეცნიერო ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ კონსტანტი აფხაზთა მეფის ბანაკში იყო; ბაგრატ კურაპალატი, ძე აშოტ დიდი კურაპალატისა, მეფისაგან განსხვავებით, თბილისის ამირას წინააღმდეგ ხალიფას მხარეზე იყო. კონსტანტი 26 აგვისტოს თბილისის ციხეში ჩასვეს და მაჰმადიანობის მიღება მოსთხოვეს: „მოიქეც ცთომილებისაგან შენისა, და მიიღო ჩემგან კეთილი და უაღრესი პატივი, და გყო შენ თანამზრახველად ჩემდა და უდიდებულწს ყოველთა მოყუასთა შენთა და უკუეთუ არა ისმინო ჩემი, სიკუდილითა მოჰკუდე შენ პირითა მახვლი-

---

¹ ივანე ჯავახიშვილი, ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა, ტ. VIII, გვ. 87-88

სადათა და კორცნი შენნი მივსცნე საჭმელად მფრინველთა ცისათა“.¹ ცხადია, მან უარი განაცხადა, რის შემდეგაც ბაბილონის სამეფოში ქალაქ სამარიაში გაგზავნეს; 853 წლის 10 (23) ნოემბერს კონსტანტი სიკვდილით დასაჯეს და თავი მოჰკვეთეს. ასე ვითარდება თხზულების სიუჟეტი.

„წმ. კონსტანტი კახის წამება“ IX საუკუნეზე გვიანდელი არაა, რადგან წმინდა კონსტანტისადმი მიძღვნილი საგალობლები, რომლებიც მიქაელ მოღრეკილის კრებულშია (978-988) შეტანილი, მიქაელს თვითონ არ შეუთხზავს, არამედ ადრეული ნუსხებიდან გადაუწერია. ტექსტოლოგიური შედარებიდან კი ირკვევა, რომ საგალობლების ავტორი იცნობდა „კონსტანტი კახის წამებას“, რაც ჰაგიოგრაფიული თხზულების დასათარიღებლად მნიშვნელოვანი არგუმენტია. საგალობლების შესახებ გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ისინი IX საუკუნის ბოლოს მაინც უნდა იყოს შექმნილი.² კ. კეკელიძე მიიჩნევდა, რომ ჰიმნოგრაფი „წამების“ ტექსტით სარგებლობს; ის, რაც „წამებაში“ ვრცლადაა მოთხრობილი და დეტალურად გადმოცემული, საგალობელში მოკლედ, ჰიმნოგრაფიისათვის დამახასიათებელი სტილით არის ასახული, მოწამის სათნოებანი ზოგადად არის ნაჩვენები; ამ გადმოცემისას იგრძნობა, რომ ჰიმნოგრაფი „კონსტანტი კახის წამების“ დეტალებს კარგად იცნობს. მიქაელ მოღრეკილის კრებულში წმ. კონსტანტისადმი მიძღვნილი საგალობლის სრული ტექსტი არ არის მოთავსებული, რასაც XI-XII საუკუნეების ხელნაწერული მონაცემები მოწმობს. მაგ., კრებულში

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 168

² კორნელი კეკელიძე, კონსტანტი კახის მარტვილობა და ვინაობა, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, თბ., 1956, გვ. 143-144

არაა გადაწერილი პირველი ჰიმნის შემდგომი საგალობელი – „რომელი ვითარცა ცხოარი მწყემსისა კეთილისაჲ გმობითა განემორე“.¹ კ. კეკელიძის დაკვირვებით: „ეს ჰიმნები რომ მიქელს შეეთხზა, ის ვერც ამ საგალობელს გამოსტოვებდა თავის ავტოგრაფში და ვერც აღნიშნულ შეცდომებს დაუშვებდა; მაშასადამე, მას ხელთ ჰქონია სხვა, უფრო ძველი ნუსხა, რომელშიც ადგილი ჰქონია ამ შეცდომებს. სანამ ამ ჰიმნებში ასეთი შეცდომები დაკანონდებოდა, რასაკვირველია, გადაწერის პროცესში კარგა ხანს უნდა გაეგლო, ამისთვის საჭირო იქნებოდა არანაკლებ ერთი საუკუნისა მაინც“.²

კ. კეკელიძე და ი. ჯავახიშვილი თხზულების ავტორობასთან დაკავშირებით ფიქრობდნენ, რომ ავტორი ქართულ სამყაროს მაინცდამაინც კარგად არ იცნობდა და ამიტომ ხომ არ შეიძლებოდა იგი საბერძნეთში მოღვაწე რომელიმე ბერი ყოფილიყო. კ. კეკელიძე წერს: „ვინ არის ავტორი არ ვიცით; თუ მხედველობაში მივიღებთ იმ გარემოებას, რომ ის კონსტანტის წამებას ათარილებს ბერძენთა იმპერატორის მეფობით და თან მთელი მისი ეპისტოლე მოჰყავს, სადაც ხაზგასმულია ბერძენთათვის სასურველი ურთიერთობა ქართველებთან, რომ ის დაწვრილებით არ აგვიწერს არამცთუ საქართველოს მდგომარეობას კონსტანტის 85 წლის სიცოცხლეში, არამედ თვით მის ამბავსაც ძალიან მოკლედ გადმოგვცემს, – შესაძლებელია ვიფიქროთ, რომ მარტვილობის ავტორი არის საბერძნეთში მყოფი რომელიმე ბერი, ანდა დასა-

---

¹ კორნელი კეკელიძე, კონსტანტი კახის მარტვილობა და ვინაობა, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, გვ. 144

² იქვე

ვლეთ საქართველოში, აფხაზეთში მკვიდრი რომელიმე მწერალი“.¹

თხზულების წყაროები. როგორც ყველა ჰაგიოგრაფიულ თხზულებაში, „წმ. კონსტანტი კახის წამებაშიც“ წყაროებად, უწინარეს ყოვლისა, ბიბლიური წიგნები უნდა დასახელდეს, რადგან მასში არა მხოლოდ ციტირებულია ძველი და ახალი აღთქმის მუხლები, არამედ მთელი თხზულება ბიბლიური სახისმეტყველებითაა გამსჭვალული და წმინდანის ხატ-სახე ავტორის მიერ ჰიპოდიმურ-პარადიმული სტრუქტურით აისახება. თხზულებაში შეინიშნება „მრწამსის“ ტექსტისა და ლოცვების დამოწმებები, კერძოდ, გამოყენებულია ლოცვა მიცვალებულთათვის, რაც იმას მოწმობს, რომ ავტორი პერსონაჟს ლიტურგიული ცნობიერების კვალობაზე წარმოაჩენს.

კ. კეკელიძის დაკვირვებით, ავტორს გამოუყენებია ალექსანდრიის პატრიარქის, გიორგის (616-630) მიერ დაწერილი „წმ. იოანე ოქროპირის ცხოვრება“, რომლის ქართული თარგმანი შემონახულია 977-980 წლებში ოშკის ლავრაში საბას მამასახლისობისას იოანე-თორნიკესა და იოანე-ვარაზ-ვაჩესათვის იოანე ჩირაძს ხელით გადაწერილ ხელნაწერში, ათონის ქართულ მონასტერში გადასატანად. როგორც მკვლევარი აღნიშნავს, „წმ. კონსტანტი კახის წამების“ ავტორს შესავლის წერისას გიორგი პატრიარქის დაწერილი წიგნით უსარგებლია. მასში ლაპარაკია იმის შესახებ, თუ როგორ გაჩნდა საღმრთო წიგნები და შემდეგ წმიდანთა „ცხოვრებანი“, რომელთა მიბაძვითაც შეუქმნია ავტორს კონსტანტი კახისადმი მიძღვნილი წიგნი (კეკელიძე, 1960: 521),² კერძოდ,

---

¹ კორნელი კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ., 1979, გვ. 521.

² კორნელი კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, გვ. 521

საუბარი შეეხება თხზულების შესავალ ნაწილს, I თავს, რომელშიც შესაქმის, გამოსლვათა, სახარებათა და საქმე მოციქულთა წიგნების შესახებ არის მსჯელობა. „წმ. კონსტანტი კახის წამების“ ერთ-ერთ წყაროდ კ. კეკელიძემ იოვანე საბანის ძის თხზულებაც მიიჩნია, რადგან დასაწყისშივე ორივეგან საღვთისმეტყველო პრობლემებზეა საუბარი, ხოლო ავტორის საღვთისმეტყველო ცოდნა და მსოფლმხედველობა არეკლილია წმ. კონსტანტი კახის შესახებ დაწერილ წამებაშიც.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს, რომ თხზულებაში პოლემიკური ნაკადი აისახა, პოლემიკა გაიმართა არაბთა მეფესა და წმ. კონსტანტის შორის და იგი დოგმატურ საკითხებს შეეხო. სწორედ ამ მონაკვეთში შეინიშნება მაჰმადიანობის უპირველესი წიგნის „ყურანის“ ცოდნა, რომელსაც წმ. კონსტანტის მიერ ახალი აღთქმის დოგმათა ცოდნა დაუპირისპირდა.

პერსონაჟები, სახისმეტყველება. წმ. კონსტანტი თხზულების მთავარი პერსონაჟია და სხვა პერსონაჟები მის ირგვლივ მისი სახის სრულყოფილად წარმოსახვისათვის არიან შემოყვანილნი. ისინი წმ. კონსტანტის ხატ-სახის საჩვენებლად ფონს ქმნიან.

წმ. კონსტანტი, რომლის შესახებ თხზულების სახელწოდებაშივე აღინიშნა, რომ იგი ქართველია, ჭეშმარიტი ქრისტიანი იყო, გულწრფელი სიყვარულით ემსახურებოდა მონასტრებსა და ეკლესიებს, ასევე, ქვრივ-ობლებს, ყველა გლახაკს იწყნარებდა და გაიკითხავდა. კონსტანტის ამ ღვაწლის წარმოსაჩენად ავტორმა ევანგელური მოძღვრებით შტაგონებული შედარება გამოიყენა: „ესე ნეტარი შემკობილ იყო ორკერძოდთავე მით საქმითა, ვითარცა ხც ფურცლითა და ნაყო-

ფითა“.¹ თხზულების ავტორი გვამცნობს, თუ რა კეთილი ნა-
ყოფის მომცემი იყო ნეტარი კონსტანტის მოღვაწეობა და
მის მიერ ჩადენილი კეთილი საქმეები ამ კაცის სულიერ სი-
წმინდეზე მეტყველებდნენ. ნეტარი კონსტანტის „ორ-კერძოდ-
თავე მით საქმითა“ შემკობა სასულიერო და საერო პირთა
მიმართ დახმარებას, თანაგრძნობას, თანალმობას მოწმობს.

ავტორმა აღწერა, თუ როგორ ემსახურებოდა კონსტან-
ტი თავის ერს, ნათესავეებს, შორი ქვეყნიდან მოსულ სასუ-
ლიერო პირებს, ბერმონაზვნებს, გლახაკებს, დავრდომილებს,
ყველას, ვინც დახმარებასა და თანადგომას საჭიროებდა: „და
კუალად აქუნდა ნეტარსა მას სარწმუნოებად მდდელთ მოძღუ-
ართა მიმართ და ყოველთა მოწესეთა ეკლესიისათა, ვითარცა
იგი ღირს არს და მართალ და უყუარდეს მონაზონნი და
აქუნდა მათა მიმართ სარწმუნოებად, და მოსწრაფე იყო მსა-
ხურებასა მათსა“.² თხზულებაში წმ. კონსტანტი სტუმართ-
მოყვარეობისა და გლახაკთმოწყალების ნიჭითაა წარმოდგენი-
ლი, რაც ქრისტიანული ცხოვრების აუცილებელ წესად იყო
მიჩნეული. მხატვრული დონის გათვალისწინებით ნაწარმოებ-
ში აღწერილი ეს ეპიზოდი ერთ-ერთი საუკეთესოა, რადგან
იგი წმ. კონსტანტის სულიერ მდგომარეობას, კეთილი საქმი-
სათვის თავდადების მზაობას გამოხატავს: „ვინ, სადა ვინ მი-
ვიდა მისა მშიერი, ანუ წყურიელი, და არამცა განაძლო იგი,
ანუ შიშუელი და არა შემოსა იგი სიხარულით?! მრავალნი
მოივლტიედ მისა შორით ქუეყანით ლტოლვილნი თანამდებთა
თუსთაგან, ხოლო მან მხიარულებითა დიდითა გარდაჰკადის
თანანადები იგი მათი. ვინ-ა სადა იხილა ობოლი, გინა ქური-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I,
გვ. 165

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I,
გვ. 165

ვი, და არა მსწრაფლ იღუაწა იგი?! და ამას ყოველსა თანა ფრიად მოღუაწე იყო იგი ნაკლულევანთათჳს სახლისა თ სისათა“,¹ რაც პავლე მოციქულის ტიმოთეს მიმართ ეპისტოლიდან ერთი მუხლის სიბრძნითაა განმარტებული და მოტივირებული (ტიმ. 5, 8). შიშველთა შემოსვა, მშიერთა და მწყურვალთა დაურვება ევანგელური სიბრძნიდან მომდინარეობს, რაც ყოველ ქრისტიანს ბავშვობიდანვე შეთვისებული და ცხოვრების აზრად აქვს ქცეული.

საგულისხმოა, რომ თხზულებაში უპირველესი ქრისტიანული ლოცვის „მამაო ჩვენოს“ ელემენტებიც შეიცნობა. აქ ავტორმა რიტორიკული სტილის გამოყენებით წმ. კონსტანტის ჭეშმარიტი ქრისტიანის ხატ-სახე ნათლად წარმოაჩინა და იდეალური თვისებებით შემკული დახატა. საზოგადოდ, ავტორი ბიბლიური ჰიპოდომებითა და პარადომებით მსჯელობს, ბიბლიურ ციტატებსა თუ რემინისცენციებს იყენებს; თავად კონსტანტი საოცარი თავმდაბლობით, წინასწარმეტყველებით გამოირჩევა, რადგან მზადყოფნას ქრისტიანობის დასაცავად სისხლის დათხევისათვის ყოველთვის გამოხატავდა: „არა ვინაჲ ვესავ მოტყეებასა ცოდვათასა, გარნა დათხევითა სისხლთა ჩემთაჲთა მისთჳს, რომელმან იგი დასთხინა სისხლნი ჩუენთჳს“.² ავტორი მას ნეტარებათა ყველა ნიშნის მფლობელად ხატავს, რითაც პერსონაჟის ლიტურგიული ცნობიერება წარმოჩნდება. ამის ერთ-ერთი მოწმობაა მისი იერუსალიმში წასვლაც: „გული უთქუმიდა ტაძარსა მას მისლვად იერუსალმად, და თაყუანისცემად წმიდასა გოლგოთასა, რადა-იგი იქმნა განახლებაჲ ჩუენი მარჯუენისაგან მალლისა

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 165

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 166

და ნათლით შემოსილისა და ცხორების მომცემელისა საფლავისა და წმიდისა სიონისა, დედისა ეკლესიათადასა“, რათა მოეხილა და მოელოცა ის ადგილები, „ყოველთა წმიდათა ადგილთა, რომელთა დადგეს ფერკნი უფლისანი“.¹ წმ. კონსტანტი ღმერთს ჰმადლობდა, რომ იგი ღირსი გახდა წმინდა ადგილთა ხილვისა: „და მოილოცნა წმიდანი იგი ადგილნი, და საფასც ღიდძალი მისცა ეკლესიათა, გლახაკთა და მკვდრთა იერუსალჴმისათა“, „მოვლნა ყოველნი მონასტერნი უდაბნოდასანი და მკვდრნი იორდანისანი“,² რომელთაც „მრავალი განსუენებად და ნუგეშინის-ცემად მიემადლა“.³ თვით იქაურმა მკვიდრმა ბერებმაც ღიდძალი წყალობა გასცეს წმინდანზე და სამშობლოში მშვიდობიანად წარგზავნეს. წმ. კონსტანტი საქართველოში დაბრუნების შემდეგ იერუსალიმში ყოველწლიურად გზავნიდა სამი ათას ვერცხლს წმიდა ადგილებისა და გლახაკების გასაკითხად, რასაც ავტორი პაველ მოციქულის მოძღვრებით ხსნის: „ნამეტნავი ეგე თქუენი იყავნ ნაკლულევანთა მათოვს, რომელნი არიან იერუსალჴმს, რადთა მათიცა იგი ნამეტნავი იყოს თქუენისა მის ნაკლულევანებისათვს“ (კორ. 8, 14). ეს იყო წმ. კონსტანტის ღვაწლი, რაც მოძავალში ზესთასოფელში უფალთან ადგილის დამკვიდრებაში შეუწყობდა ხელს.

მოძავალ ქართველ წმინდანს საკუთარი თავი უცოდვილესად მიაჩნია, რაც მისი ლიტურგიული ცნობიერების გამოხატულებაა, რადგან მთელი ერის ცოდვათა მტვირთველად

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 166

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 166

³ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 166

წარმოგვიდგება. წმ. კონსტანტი ოთხმოცდახუთი წლის ასაკში იმყოფებოდა, როდესაც ქართლს არაბები დაესხნენ თავს და მოაოხრეს მთელი ქართლი, ყოველი კუთხე ქვეყნისა; ცხადია, სარწმუნოებრივი თვალსაზრისითაც ქვეყანას დიდი საფრთხე დაემუქრა; ფაქტობრივად, სარწმუნოებრივი და ეროვნული გადაგვარების წინაშე დადგა. ამგვარ პერიოდში ღმერთი ქვეყანას მოუვლენდა მეოხსა და სულიერ მხსნელს წმინდანის სახით, რადგან სწორედ ამ დროს გამოჩნდებოდა მოწამე, რომლის ღვაწლი მთელ ქვეყანას განეფინებოდა. ასეთად მოევლინა საქართველოს IX საუკუნის შუა წლებში მოწამე წმ. კონსტანტი კახი, რომლის მოწამეობა ღვთის წინასწარგანზრახულებით, განგებით აღსრულდა. საზოგადოდ ენაწყლიანი ავტორი ამ შემთხვევაში საკმაოდ სიტყვაძუნწია და წმ. კონსტანტის არაბთაგან შეპყრობის კონკრეტულ მიზეზს არ გვამცნობს. მხოლოდ იმას გვიყვება, რომ მთელს ქართლში დიდი ლაშქარი („წყობანი დიდნი“) შემოვიდა და მრავალი ქრისტიანი, რომლებიც ქრისტეს რჯულის ერთგულნი იყვნენ და მისი შენარჩუნებისათვის იბრძოდნენ, მოწყლეს და ამოხოცეს. ბევრიც პატიმარყვეს და არაბთა ჯარის მეთაურს მიჰგვარეს. მათ შორის იყო წმ. კონსტანტი ქართველი. „შეიპყრეს ჰელად ვითარცა წინამძღუარი და წარჩინებული ყოველსა ქუეყანასა ქართლისასა და პირველი ნათესავთა მისთაჲ, და შებორკილეს იგი და ეგრეთ წარიყვანეს ქალაქად ტფილისად და შეაყენეს იგი საპყრობილესა“.¹ კონსტანტი „არა შემინდა, არცა შეძრწუნდა, არამედ სიხარულით შეიწყნარა მოწყენული იგი მას ზედა და ჰმადლობდა იგი

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 167

უფალსა“;¹ საგულისხმო ფაქტია, რომ წმ. კონსტანტიც, სხვა მოწამე წმინდანთა მსგავსად, მოსალოდნელ განსაცდელს სიხარულით ეგებება. უთუოდ გაგვახსენდება წმ. შუშანიკი, წმ. ევსტათი, წმ. აბო და სხვ. თავდაპირველად იგი „მძლავრის მის“ ბუღას წინაშე წარადგინეს, რომელმაც საყვედურით მკაცრი სიტყვებით მიმართა, რათა დაეფრთხო და შეეშინებინა: „ანუ არა უწყოდე შენ, რამეთუ განრინებად იყავ სივლტოლითა შენითა ჴელთაგან ჩემთა, რამეთუ არავინ არს განდგომილთაგანი, რომელსაცა არა ვსძლე“.² იშვიათი სიმხნით, საკუთარი ერის ცოდვათა კისრებითა და შეგნებითაა აღსავსე სანატრელი კონსტანტის პასუხი ბუღა თურქისადმი: „მეცა უწყი, ვითარმედ ღმერთმან მიგუცნა ჴელთა თქუენთა, არამედ არა სიყუარულისა თქუენისათუს, არცა საქმეთა თქუენისათუს კეთილთა, არამედ რამეთუ არა დავიმარხენით ჩუენ მცნებანი მისნი; ამისათუსცა ნათესავითა მით ურჩებისადთა განგუკაფნა ჩუენ, რამეთუ მრავალგზის ისრაჴლიცა მისცის უფალმან ჴელთა უცხოთესლთასა, რაჴამს არა ვიდოდიან იგინი გზათა მისთა. ხოლო ჩემდა კეთილ არს, რამეთუ დამამდაბლა მე უფალმან, რადთა დავიმარხნე მცნებანი მისნი“.³ წმ. კონსტანტიმ იცოდა, რომ ქართველი ერი არაბთა ხელით საკუთარი ცოდვის გამო ისჯებოდა: „და სიმჴნით დაითმენდა იგი უკეთურისა მის მძლავრებათა, რამეთუ ეკსენა მას სიტყუად იგი ღმრთისად, რომელსა იტყუს: „ნეტარ იყვნეთ თქუენ, რაჴამს გდევნიდენ და გყუედრიდენ, და თქუან ყოველი სიტყუად

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 167

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 167

³ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 167

ბოროტი თქუნდა მომართ სიცრუვით ჩემთვის“¹, ხოლო ერთი ადამიანის ცოდვაც კი მთელ ერზე ვრცელდება და მთელი ერის ცოდვის გამოსყიდვა კი მსხვერპლშეწირვით, მხოლოდ წმინდა სისხლის დაღვრით შეიძლება. წმ. კონსტანტინისთვის სულიერი გზამკვლევი მათე მახარებლის სიტყვებია (მათე, 5,11), მას მუდმივად ახსოვს, რომ ნეტარია ის, ვინც ქრისტიანობისათვის ტანჯვას დაითმენს.

აუცილებელია მცირეოდენი ექსკურსი წმ. კონსტანტინის წამების ადგილის შესახებ, რადგან სამეცნიერო ლიტერატურაში განსხვავებული მოსაზრებები გამოითქვა. პ. პეტერსი თომა არწრუნის ცნობათა საფუძველზე ფიქრობდა, რომ კონსტანტი ბუღა თურქმა აწამა ალბანიაში და არა ხალიფა მუთავაქილმა სამარიაში. კ. კეკელიძემ მისი არგუმენტები უარყო და განაცხადა, რომ პეტერსის მოსაზრება სწორი არ იყო, რადგან ისიც კი არ იყო ცნობილი, თუ ვის ეხებოდა თომა არწრუნის ცნობა. ხოლო „წმ კონსტანტინის წამების“ მიხედვით ნათლად ჩანს, დაკითხვას სარდალი კი არა, მეფე//ხალიფა, ანუ გვირგვინოსანი პირი, რომ აწარმოებდა და წამებაც სამარიაში აღსრულდა. კ. კეკელიძემ პ. პეტერსის არც ის მოსაზრება გაიზიარა, რომ წმ. კონსტანტი სომხური ქრისტიანობის, ე. ი. მონოფიზიტობის, მიმდევარი იყო. მისი სრულიად მართებული აზრით: „ძნელი დასაჯერებელია, უკეთ რომ ვთქვათ, შეუძლებელია, რომ მეცხრე, მეათე, მით უმეტეს მეთერთმეტე საუკუნეში, როდესაც სომეხ-ქართველთა სარწმუნოებრივი ურთიერთობა იმდენად გამწვავებული იყო, რომ ქართველები ყოველ კვალს შლიდნენ სომეხებთან ოდესღაც ეკლესიურ-კულტურული კავშირისას. სომეხთა სარწმუნოების მიმდევარი კაცი, თუგინდ ქართველი ტომით, წმინდა-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, 33. 167

ნად ეღიარებინათ მათ, მისი სახელობის დღესასწაული დაეწესებიათ, ჰიმნები და მარტვილობა დაეწერათ მისი და საეკლესიო კალენდარშიც მიეღოთ იგი“.¹

შებორკილებული წმ. კონსტანტის წარდგენა არაბთა ხალიფასთან, „მეფესა მას ისმაიტიელთასა, რომელსა სახელად ერქუა ჯაფარ, ძმ აბრაჰამისი“,² ბაბილონის ქალაქ სამარიაში ჰიპოდიმურ-პარადიგმული სტრუქტურითაა წარმოდგენილი, მისი და ჯაფარის შეხვედრა-საუბარი მაცხოვრისა და პილატეს საუბარს გვაგონებს. თავისთავად არაბთა ხალიფას ამგვარი მოხსენიებაც – „ჯაფარ, ძმ აბრაჰამისი“ – ძალზე მნიშვნელოვანია, რადგან აბრაამის შთამომავლების ორი შტოა ცნობილი: კანონიერი, სარასგან შობილთა, ე. ი. ისაკის შთამომავალთა შტო, და უკანონო, აგარეანთა, აბრაამის მხველის აგარის მიერ შობილის, ისმაელის შთამომავალთა შტო. ამ უკანასკნელს საღვთისმეტყველო ლიტერატურა აბრაამის დაკარგულ შთამომავლობად და აგარეანებად მოიხსენიებს. ჩანს, ავტორს სწორედ ამ საკითხის საგანგებოდ აღნიშვნა სურდა და ამიტომაც მოიხსენია ჯაფარი აბრაამის ძედ.

არაბთა ხალიფა ფიქრობდა, რომ კონსტანტის სულიერი მომავლის გამგებელი თავად იყო და შეხვედრისას მას მკაცრად განუცხადა: „აჰა ესერა მოცემულ ხარ შენ ჴელთა ჩემთა და მეუფებაჲ მაქუს შენ ზედა ყოფად კეთილისა და ბოროტისა, არამედ ისმინე და მერჩდი მე, – აღიღე რჩული ჩუენი და უვარ-ჰყავ ცთომად იგი შენი ქრისტცჳს ღმრთისათჳს, რამეთუ გონიერად გხელავ შენ; და ვითარ აწ ლიტონსა კაც-

---

¹ კორნელი კეკელიძე, კონსტანტი კახის მარტვილობა და ვინაობა, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, გვ. 141

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 168

სა, დედაკაცისაგან შობილსა, ღმრთად აღიარებ?“¹ წმ. კონსტანტინის მეფე ჯაფარიც ბუღას მსგავსად ესაუბრება, ურჩევს ქრისტესგან განდგომას, რადგან დედაკაცისაგან ნაშობი ადამიანი ღმერთი ვერ იქნება. მეფე რჯულის გამოცვლის სანაცვლოდ დიდ სიკეთეს ჰპირდება, რაც კონსტანტინის მსოფლმხედველობას ეწინააღმდეგება. ცხადია, ის თვალთახედვა, რომელსაც არაბი ჯაფარი წარმოთქვამს, მაჰმადიანური რელიგიისათვისაა დამახასიათებელი, რადგან მუსლიმობა და მუსლიმური ლიტერატურა იესო ქრისტეს წინასწარმეტყველად აღიქვამს და არა ძე ღმერთად, სამების ერთ-ერთ ჰიპოსტასად. მას ასე სწამს და ასეთი ტრადიციითაა აღზრდილი. ფაქტობრივად, არაბთა მეფესა და წმ. კონსტანტინის შორის რელიგიურ-აღმსარებლობითი პოლემიკა გაიმართა.

წმ. კონსტანტიმ ქრისტიანული მოძღვრების, საღვთისმეტყველო ლიტერატურის კვალობაზე განუძარტა არაბთა ხალიფას, რომ მას შეუძლია კონსტანტინის სხეულს შეეხოს, ტანჯოს, შეურაცხყოფა მიაყენოს, მაგრამ მისი სულის ხელყოფა არ ძალუძს, რაც წმინდანს აძლიერებს. თხზულების ეს ეპიზოდი წმ. შუშანიკის სიტყვებს მოგვაგონებს, როდესაც ვარსქენ პიტიანშს შეახსენა, რომ მისი სულის დაუფლება არ ძალუძს, ხოლო ხორცს, სხეულს შეუძლია ისე მოექცეს, როგორც მას სურს. 85 წლის სათნო მოხუცმა თავი გაწირა, ქართველთა შორის დიდი მოწამე გამოჩნდა, რომელსაც სწამს, რომ მსაჯულს მხოლოდ მისი სხეულის მოკვდინება ძალუძს, სულს კი ვერას დააკლებს: „მეცა უწყი, რამეთუ

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 168

კელმწიფებად გაქუს კორცთა ჩემთა ზედა, არამედ არა სულსა, ვითარცა იტყვს უფალი ჩემი და ღმერთი“.¹

არაბთა უსჯულო მეფე ბიბლიაში წარმოდგენილ ერთ-ერთ უარყოფით მეფეს, ჰეროდეს, ემსგავსება, რომელმაც წმ. კონსტანტის საწამებლად, დასასჯელად წარგზავნა „ერთი წინაშე-მდგომელთაგანი, უცხო თესლი, და მან მოჰკუეთა თავი მისი მახვლითა, და შეართუა მეფესა თვისსა, ვითარცა-იგი თავი იოანე ნათლის-მცემელისაჲ ჰეროდეს“.² წმ. კონსტანტიმ ბარუქ წინასწარმეტყველის სიტყვებით განაგრძო რელიგიური პოლემიკა: „არა ესმის ქანანს, არცა გამოჩნდა თემანს, არცა ძეთა აგარისთა, მეფეთა და მეზღაპრეთა, გამოძიებულთა გონიერებისათა ქუეყანასა ზედა. ხოლო გზად იგი ჭეშმარიტებისაჲ არა გულისკმა-ყვეს და არცა მოიკსენნეს ალაგნი მისნი, და წარწყმდეს იგინი მსგავსად მისა (ბარუქ. 3,27)“.³ რითაც მაჰმადიანობა, წმ. აბოს მსგავსად, ზღაპრად და ამქვეყნიური ინტერესებით მცხოვრებთა სულიერად წარწყმედ რელიგიად მიიჩნია და სიკვდილისათვის მზადყოფნა გამოხატა: „არამედ აღასრულე ჩემ ზედა, რად იგი გეგულე-ბის“.⁴

ჰაგიოგრაფიულ თხზულებებში იდეალურ გმირს, წმინდანს გადამბირებლებს უგზავნიან, რათა მათი საშუალებით მომავალ წმინდანთა სულიერი გატენა შეძლონ. „წმ. კონსტანტის წამებაში“ ამგვარი პერსონაჟებიც გამოჩნდნენ, ესენი

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 168

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 168

³ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 168

⁴ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 169

სომეხი დიდებულები არიან, „რომელნი ტყუობითვე მიეყვანეს სომხითით და უვარის-ყოფითა ქრისტესითა პატივ ცემულ იყვნეს მის წინაშე“.¹ წმ. კონსტანტის მათ გადასცეს ხალიფას შემონათვალი, რომ, მაჰმადიანობის თანახმად, ურწმუნო სამჯერ უნდა ამხილონ, თუ არ შეისმენს, უნდა დასაჯონ. მათ სათნო მოხუცის საქციელი სიფიცხედ აღიქვეს და ამქვეყნიური პატივის მიღებას ურჩიეს: „საუკუნესა მას ცხოვრებასა, ვინ უწყის, რაჟ უმჯობეს არს!“.² ცხადია, ქრისტეს რწმენით განმტკიცებული წმ. კონსტანტის გადაბირება შეუძლებელი იყო, სულიერი ცხოვრების შეცვლას არ აპირებდა, რაც მათდამი პასუხში გამოჩნდა. მან გადაბირებლები ამხილა და საყვედური უთხრა, რომ მათი უღირსი საქციელის გამეორებას არ აპირებდა და სიტყვა ფსალმუნური სიბრძნით დაასრულა: „ხოლო თქვენ რასარა ზედამდგომელობთ და დამესხმით, ვითარმცა მეცა თქვენ გემსგავსე? ამიერიდან განმეშორებით ჩემგან, რაჟთა გამოვიძინე მე მცნებანი ღმრთისა ჩემისანი“.³

განსაკუთრებული სულიერობითაა აღსავსე წმ. კონსტანტის მონოლოგი-აღსარება, რომელსაც იგი სიკვდილით დასჯის წინ წარმოთქვამს. მასში ჩანს მისი მსოფლმხედველობა, ცხოვრებისეული სიბრძნე, სიკვდილ-სიცოცხლისა და სიკეთე-ბოროტების შესახებ თვალსაზრისი, ხოლო ყოველივე ეს საღვთისმეტყველო ლიტერატურის ცოდნითაა შთაგონებული. მისი გალობა, როგორც თვითონ უწოდა, ჭეშმმა-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 169

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 169

³ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 169

რიტი ქრისტიანის მიერ ქრისტე ღმერთის წინაშე წარმოთქმული თხოვნა-ვედრებაა, რათა წინააღმდეგობის გაწევის ძალა მისცეს, რწმენაში განამტკიცოს, ჭირთა თმენის უნარი შესძინოს, ღვთის ნათელის ხილვის ღირსი ჰყოს. ცრემლმდინარმა მან აღნიშნა, რომ იგი იმ ქვეყანაში იმყოფება, სადაც გახურებულ ბრძმედში ჩაყრილმა სამმა წმინდა ყრმამ ჭეშმარიტი ღმერთი აღიარა და ირწმუნა, რამაც ისინი სულიერად იხსნა, „ვითარცა-იგი ამასვე ადგილსა აღიდენ წმიდანი იგი ყრმანი, რომელთა აღვიარეს შენ, და მეცა ღირს მყავ მათ თანა, რომელი-ეგე გამოსჩნდი მათ თანა მეოთხედ“.¹ წმ. კონსტანტის შეგნებული აქვს იმ დღის მნიშვნელობა, რომელ დღესაც მას წამება ხვდა წილად, რადგან ეს წმ. გიორგის ბორბალზე დაკვრის დღეა და ამგვარად წამება წმინდა მხედრისა. აქედან გამომდინარე, წმ. კონსტანტიც, წმ. გიორგის მსგავსად, წმინდა მხედრად მოიაზრება. მთელი მისი ეს აღსარება გაჯერებულია ლიტურგიული ღვთისმეტყველების საზრისით, სავსეა როგორც ბიბლიური ციტატებით, ასევე, ლოცვებით, რომელთაგან განსაკუთრებულ სიმბოლურ მნიშვნელობას იძენს ლოცვა მიცვალებულთათვის, რომელსაც წმ. კონსტანტი წამების წინ საკუთარ თავს თავად უკითხავს, ისევე როგორც საწამებლად მიმავალი წმ. აბო თბილელი 118-ე ფსალმუნს უკითხავდა საკუთარ თავს. წმ. კონსტანტიმ იცოდა, რომ წარმართები, როგორც უწოდა მუსლიმებს, და მისი უსჯულო მეფე ბოროტს შეამთხვევენ, რისთვისაც ღმერთს შესთხოვს სულის ხსნას და იმ აღთქმის მიმადლებას, რომელიც იოანე ღვთისმეტყველის სიტყვებით გვაუწყა: „რომელთა აღმიარონ მე წინაშე კაცთა, პატივ-სცეს მამამან ჩემმან“ (ი. 12, 26). საკუთარი „უნდონიცა“ სისხლი, რომელიც

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 169

მისი წამებისას უნდა დაიღვაროს, შეადარა წმ. გიორგის უბიწო სისხლისღვრას: „შეიწირენ უნდონიკა ესე სისხლნი ჩემნი, და მომეც მე ნაწილი მის თანა, რაჟთა წილ-მხუედეს რჩეულთა შენტა თანა, რამეთუ სამკვდრებელი შენი მტკიცე არს ჩემდა“.¹ ცრემლი, რომელიც ლოცვისას სდიოდა წმ. კონსტანტის, სულიერი განმწმენდელია, რაც მთელი ერის ცოდვათა აღმქმელი წმინდანისაგან ერის განწმენდის სიმბოლოდ აღიქმება.

წმ. კონსტანტის ლოცვამ, შეუდრეკელობამ, სულიერმა სიძლიერემ განარისხა არაბები. მისი ლოცვისას ისინი სცემდნენ და ტანჯავდნენ, მაგრამ მისი დადუმება ვერ შეძლეს, მისი ტკბილი გალობის შეწყვეტა ვერ მოახერხეს. არაბთა რისხვა მათი სისუსტის ნიშანია, რადგან, ჩვეულებრივ, დამარცხებული საკუთარი უძლურების გამო მრისხანებს. არაბები წმინდანის, უსათნოესი მოხუცის სიმტკიცემ დათრგუნა, გადამბირებლებმაც თავიანთი როლი შეასრულეს, მათ შემწყალებელ არაბთა მეფეს თვალით ნანახი და ყურით მოსმენილი ამცნეს, რამაც მეფის უსაზღვრო რისხვა გამოიწვია. შედეგი კი კონსტანტისათვის თავის მოკვეთის ბრძანება იყო. წმ. აბოს მსგავსად, ჯალათები წმ. კონსტანტისაც თითქოს სცდიდნენ და შესაშინებლად რამდენჯერმე მოუღირეს მახვილი, მაგრამ მისი განდრეკა ვერ შეძლეს. ის, რაც ღმერთს შეუძლია, ადამიანის ხელს არ შეუძლია, ესაა ადამიანის ხელიდან სულიერი ცხოვრების წარუტაცველობა. არაბთათვის წმ. კონსტანტის სული შეუხებელია, მას ვერ წარსტაცებენ, შეუძლიათ მხოლოდ სიცოცხლე წარსტაცონ. არაბებმა კონსტანტის თავი მოკვეთეს, მაგრამ ვერ გაიმარჯვეს, ისინი დამარც-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 170

ხდნენ. წმ. კონსტანტიმ „წმიდათა ანგელოზთა თანა მოქალაქობა“¹ მოიპოვა.

ავტორი ქრისტიანული ლიტურგიის ღრმა მცოდნე და საღვთისმეტყველო ლიტერატურაში განსწავლული პიროვნებაა. წმ. კონსტანტის წამების შემდეგ იგი მიცვალებულთა ლოცვის კვალობაზე ახასიათებს იმ ადგილს, სადაც წმინდანის სულმა დაივანა: „და მივიდა იგი მოწამე ქრისტესნი ადგილსა მას განსასუენებელისასა, რომლისაგან განშორებულ არიან ყოველნი საღმობანი, მწუხარებანი და ჭირნი, სადა-იგი ჰხედავს ნათელი პირისა შენისაჲ, უფალო, სადა-იგი ვერ მისწუთებიან ენანი ძვრის-მეტყუელთანი, არამედ სიხარული დაუსრულებელი არს მუნ და წმიდათა ანგელოზთა თანა მოქალაქობა“.²

ავტორი გვამცნობს, რომ კონსტანტის „გუამი დამოჰკიდეს ძელსა ფრიად მაღალსა. ყოველმან ერმან იხილეს სასწაული დიდი გუამსა მას ზედა“. სიმბოლურია წმ. კონსტანტის აღსრულების დღე, ესაა „თუესა ნოენბერსა ათსა, დღესასწაულსა წმიდისა გიორგისსა, რომლისა თანა ზიარ იქმნა, დღე იყო პარასკევი“,³ ოღონდ ეს წმ. გიორგის ბორბალზე დაკვრისა და წამების დღეა, არა მისი მოწამეობრივი აღსასრულისა. კონსტანტის მოწამეობა პარასკევ დღეს აღსრულდა. ჰაგიოგრაფი კონკრეტული თარიღის დასახელებასთან ერთად პარასკევს მოწამეობის ფაქტსაც სიმბოლურ მნიშვნელობას ანიჭებს, რადგან მაცხოვარი აცვეს ჯვარს პარასკევს. ავტო-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 170

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 170

³ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 170

რი ასახელებს წამების წელსაც: დასაბამიდან „ექუს ათას ორმოცდა ათშიდმეტს“. ამ თარიღს ჟამის ბატონობის მიხედვითაც გვამცნობს: „ხოლო ზედაწერილსა ისმაიტელთასა ორას და ათორმეტსა“.¹

„კონსტანტი კახის წამებაში“, სარწმუნოებრივთან ერთად, ეროვნული პრობლემაცაა დასმული. თხზულების ავტორი, იოანე საბანის ძესთან მსგავსად, ეროვნულ პოზიციებზე დგას. მაგრამ ეს ისეა თხზულებაში მოწოდებული, რომ მკითხველმა იგი უნდა მოიძიოს და დაფიქრდეს მასზე; ეროვნული პრობლემა, „აბოს წამების“ მსგავსად, არაა თხზულების უმთავრეს იდეად წარმოსახული და ზედაპირზე არ დევს.

წმ. კონსტანტიმ ღვთის განგებაზე მიუთითა და აღნიშნა, რომ ყველაფერი მხოლოდ ღმერთის ნებით ხდება. მისი აზრით, რომელიც ქრისტიანულ მოძღვრებას ემყარება, რაც საქართველოს თავს დაატყდა, ქართველთა ცოდვების შედეგია. წამების ავტორი ჟამთააღმწერლის სახელით ცნობილი ისტორიკოსის მსგავსად მეტყველებს და არაბთა მიერ ქართველთა დაპყრობას ქართველებისავე ცოდვებით ხსნის. ეს ეპიზოდი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი და კონცეპტუალურია ჰაგიოგრაფიულ თხზულებაში. ამიტომ კონსტანტის თავისი წამებით ქართველი ერის ცოდვების გამოსყიდვას ცდილობს, მან ქრისტეს რჯულის დასაცავად თავი უნდა გაწიროს, რათა ამით თავისი თანამემამულეები, რჯულშერყეული ქართველები გაამხნევოს.

ტექსტს მოსდევს ბიზანტიის დედოფლის ეპისტოლე, რომელიც გამოგზავნილია კონსტანტის შვილებისა და „სახლისა მისისათა ნათესავთა“ მიმართ. მასში წმ. კონსტანტის მოწამეობრივი ღვაწლია შექებული. ბიზანტიის დედოფალი

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 170

წერს: „ჯერ არს მოკსენებად ღუაწლი ნეტარისა ამის მოწამისა კონსტანტისი“. კ. კეკელიძის სიტყვით, „ეს წერილი დამახასიათებელია როგორც გაშიშვლებული ნიმუში ბიზანტიური დიპლომატიისა, რომელსაც მიზნად აქვს არაბობასთან ბრძოლაში თავის მხარეზე იყოლიოს აღმოსავლეთის ქრისტიანები, კერძოდ, ქართველებიც, და მხარზე აკიდოს „მსუბუქი ტვირთი“ თავის ბატონობისა“.¹ როგორც ჩანს, ქართული ეკლესიის მიერ კონსტანტი უკვე წმინდანად არის შერაცხული და იმიტომაც აღიარებს დედოფალი მას ბიზანტიელთა და ქართველთა მეოხად. შესაძლოა, „წამება“ უკვე დაწერილიც იყო, როცა ქართველებმა დედოფლის წერილი მიიღეს და ნაწარმოებს ბოლოში ამიტომაც დაურთეს.

ბიზანტიის დედოფალი თეოდორა ქართველ წმინდანს მეოხად აღიარებს და ქართველებს უჩვენებს, რომ ქრისტიანობაში სიმტკიცის დაცვა ბიზანტიას კიდევ უფრო კეთილად განაწყობს მათდამი და, მიუხედავად იმისა, რომ ბიზანტიას აქვს საქართველოზე პოლიტიკური ზეგავლენის სურვილი, ქართველებს საშუალება ეძლევათ, არაბებისაგან გათავისუფლებაში ძლიერი შემწე და მეოხი იყოლიონ: „აწ არა გვკმს ჩუენ ნუგეშინის-ცემად თქუენი მისთვის, ვინადგან იგი არს ნუგეშინის-მცემელ და მეოხი ჩუენი და თქუენი წინაშე ქრისტჳსა“.² ბიზანტიის დედოფალი წმ. კონსტანტის, და საზოგადოდ, ქართველი ხალხის „შჯულკეთილობაზე“ საუბრობს, მათს „ერთსა სჯულსა შინა“ დგომას აქებს: „აწ საქმენი თქუენნი, რომელთა იქმოდით, მოწამე არიან თქუენდა, და თქუემული იგი დაემტკიცა ფრიად, და დაენერგა კეთილად

---

¹ კორნელი კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, გვ. 521

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 171

შეჯუღიერებად თქუენი“ ... „ერთსა შეჯულსა შინა იყვენით და უფალსა პირისპირ თქუენსა ყოველსა ჟამსა ხედევდით“ (ძეგლები, 1963/1964: 170).¹ დასასრულს ეპისტოლე პოლიტიკურ იერსახესაც იძენს, რადგან დედოფალი თავის უფლებებს საქართველოზე არ თმობს და აღნიშნავს, რომ ქართველები ბერძენთა ხელთ არიან, ისევე როგორც სხვა ქრისტიანული ქვეყნები: „ამას არათუ თქუენ ოდენ გიბრძანებთ, არამედ ყოველთა, რომელნი ჩუენ-კერძო და კელთა ქუეშე ჩუენსა არიან ქართველნი, რამეთუ ყოველთავე ქრისტჳს მოყუარეთა და მეფობისა ჩუენისა ღმრთისამიერთა და ვითარცა შვილთა საკუთართა თქუენტა თანა შევარაცხ, არამედ კუალად აღდგით და განძლიერდით უფლისა მიერ“.² თეოდორა დედოფლის სიტყვები მოწმობს, რომ მას ძლიერი საქართველო სურს, რათა ქრისტიანული სამყაროს აღმოსავლეთით მდებარე ეს ქვეყანა მეოხად და დამხმარედ ჰყავდეს. თვით საქართველოც საკუთარი ინტერესების გამო უნდა იყოს ძლიერი: „და სიდიდითა ძალისა მისისადათა ლახუარნი თქუენნი მტერთა ზედა განაბრწყინვენით და ნუ ვის სცემთ მათგანსა თქუენ შორის სამკვდრებელსა, რადთა მოიღოთ კეთილი ჩუენი და აღთქმული იგი პატივი კეთილის მოქმედთათჳს უფლისა მიერ მოიღოთ“.³

ეპისტოლე ყურადღებას იქცევს აღმსარებლობითი თვალსაზრისითაც, რადგან აქ მოტანილი მთელი პასაჟი მიუთითებს, რომ ბიზანტიაში უკვე ხატმებრძოლობის ერესი აღა-

---

¹ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 170

² ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 172

³ ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, გვ. 172

რაა. ისტორიული დოკუმენტებიდან ცნობილიცაა, რომ 843 წელს, თეოდორა დედოფლის ინიციატივით, საბოლოოდ აღდგა ხატთაყვანისცემა. მეშვიდე მსოფლიო საეკლესიო კრებამ, რომელიც ირინე დედოფლის ინიციატივით იყო მოწვეული, 787 წელს ხატთაყვანისცემა აღადგინა, მაგრამ მაინც დიდი დრო გავიდა, ვიდრე საბოლოოდ დაიდლოდა ხატმებრძოლობის ერესი. თეოდორა დედოფლის ეპისტოლეში აღნიშნულია, რომ წმ. კონსტანტი და მისი ოჯახი ყოველთვის ქალკედონელები იყვნენ და ხატთაყვანისცემას აღიარებდნენ. „წმ. კონსტანტი კახის წამება“ თავისი ეპოქის ეროვნულ-სარწმუნოებრივ სულისკვეთებას გამოხატავს, რითაც არის იგი ღირებული ქართული ლიტერატურისა და საისტორიო მწერლობისათვის.

წყაროები:

ძეგლები, 1963/1964: ძველი ქართული აგიოგრაფიული ლიტერატურის ძეგლები, I, დასაბეჭდად მოამზადეს ილ. აბულაძემ, ლ. ათანელიშვილმა, ნ. გოგუაძემ, ლ. ქაჯაიამ, ც. ქურციკიძემ და ც. ჯღამაიამ, ილია აბულაძის ხელმძღვანელობითა და რედაქციით, თბილისი, 1963-1964.

ლიტერატურა:

ხვთისო ზარიძე, „წმ. კონსტანტი კახის წამება“, კრებ.: კორნელი კეკელიძე – 125. თბ., 2004.

კორნელი კეკელიძე, კონსტანტი კახის მარტვილობა და ვინაობა, ეტიუდები ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან, I, თბ., 1956.

კორნელი კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ., 1979.

საბა მეტრეველი, წმიდა კონსტანტი კახის ცხოვრებისა და წამების სახისმეტყველება, ლიტერატურული ძიებანი. XXIV, თბ., 2003.

ივანე ჯავახიშვილი, ძველი ქართული საისტორიო მწერლობა (V-XVIII სს), თხზულებანი თორმეტ ტომად, VIII, თბ., 1977.

Nestan Sulava

Samtskhe-Javakheti State University

SOME SYMBOLIC ASPECTS IN THE

**“MARTYRDOM OF SAINT KONKSTANTI KAKHI”
RESUME**

The “Martyrdom of Saint Konstanti Kakhi” is hagiographical story based on the symbolic principles in which there are given the life of saint Konstanine and his martyrdom by Arabians. In the story there is the plot how the Saint Konstanti was tortured, the holy things made by him is the base of his spiritual life. In the story are some Biblical symbols, quotations. Saint Konstanti’s face is beautify in “dual context” which means that he was helpful to the ecclesiastic and secular people. Author gave the sample how saint Konstanti served his nation, relatives, served the ecclesiastic people from distance countries, to the monks, beggars, feeble and to everyone which was in need of help. Saint Konstanti himself was wondrous modest one, with the skill of predictor, he was emphasizing the willingness to be murdered was the Christ. Author decorating his faces as the one who is full of kindnedd, he is the sample of spiritual life. Future saint character sees himself as an sinful person, which means he has a special kind of spirituality. He

introduce himself like the one who is feeling like he is the cause of national sins fully. Eighty five years old saint Konstanti was given to our country as a person who saved our spiritual life in the period of danger of spiritual and national degeneracy. His martyrdom was the prediction of the God. Gifted author gives his symbolic face like other saint characters. When we are thinking about saint Konstanti we think about Saint Shushaniki, Saint Eustathi, Saint Abo and others.

Saint Konstanti according to the Biblical orthodox books gave the explanation of the holy life to the king of Arabian that he can touch Konstanti's body, he can murder him, he can insult him but he cannot touch his soul and makes the saint person be strong and brave. The monologue, confession of the saint Konstanti is full of spirituality which was spoken before martyrdom. In this confession there is the wisdom, wisdom of life, explanation of the meaning of life and death, evil and kindness, and all of this is given on the base of theological knowledge. In the "Martyrdom of saint Konstanti Kakhi" there is not the only ecclesiastic aspects, there are the national problem. The author like Joan Sabanisdze, writing on the base of national positions. Saint Konstanti Kakhi is the character shows us the aspiration of the national and spiritual life of the Georgians for what he is worth character in Georgian literature and historical writings.